

Spis treści

Wykaz ważniejszych skrótów nazw aktów prawnych.....	13
Wstęp	15

Rozdział I

Wprowadzenie do zagadnienia nielegalnego rynku napojów spirytusowych

1. Kontekst problemowy.....	17
1.1. Alkohol a zdrowie publiczne.....	17
1.2. Płaszczyzny oceny nielegalnego rynku napojów spirytusowych.....	18
1.3. Socjologiczno-prawne ujęcie nielegalnego rynku napojów spirytusowych	18
1.4. Jakość nielegalnych napojów spirytusowych a zdrowie publiczne	20
1.5. Straty ekonomiczne z powodu nielegalnego rynku napojów spirytusowych.....	21
2. Zagadnienia definicyjne	22
2.1. Alkohol, alkohol etylowy, etanol.....	22
2.2. Napoje spirytusowe, mocne alkohole, napoje z pozycji CN 2208.....	24
2.3. Rejestrowane i nierejestrowane spożycie alkoholu	26
2.4. Spożycie nierejestrowane a konsumpcja nielegalnego alkoholu	27
2.5. Poziomy rejestrowania sprzedaży.....	28
2.6. Podział nielegalnego rynku napojów spirytusowych.....	30
2.7. „Szara strefa”	30
3. Ramy prawne	32
3.1. Pierwszoplanowe znaczenie prawa unijnego	32
3.2. Wejście do strefy Schengen	33
3.3. Regulacje akcyzowe a polityka podatkowa	34
3.4. Prawo UE a polityka zdrowotna	34
3.5. Ochrona znaków towarowych	34
3.6. Monitorowanie transportu	35
3.7. Konwencja o zwalczaniu przemytnictwa towarów alkoholowych.....	35

4. Metodologia badań prawnych	35
5. Problemy bezpośredniego badania nielegalnego rynku	36
6. Rejestrowany rynek napojów spirytusowych w latach 2001–2023	37

Rozdział II

Zarys historii rynku nielegalnego alkoholu w Polsce

1. Czas zaborów	39
2. Dwudziestolecie międzywojenne	40
3. Lata okupacji	41
4. Okres władzy komunistycznej	42
5. Okres od odzyskania suwerenności do 2002 r.	46
6. Sytuacja po obniżce akcyzy w 2002 r.	50

Rozdział III

Przepisy akcyzowe dotyczące alkoholu etylowego

1. Unijne przepisy akcyzowe	51
1.1. Wprowadzenie do unijnych regulacji akcyzowych	51
1.2. Pierwsza dyrektywa horyzontalna	53
1.3. Rozporządzenie nr 3649/92	54
1.4. Druga dyrektywa horyzontalna	54
1.5. Dyrektywa strukturalna	55
1.6. Rozporządzenie nr 3199/93 i jego zmiany	60
1.7. Orzeczenie TSUE w sprawie Bene Factum	63
2. Krajowe regulacje akcyzowe	65
2.1. Pierwsza ustawa o podatku akcyzowym	65
2.1.a. Konstrukcja stawki akcyzy na alkohol etylowy w u.akc	66
2.1.b. Dopuszczalne ubytki alkoholu na podstawie u.akc	67
2.1.c. Zwolnienia z akcyzy na gruncie u.akc	68
2.1.d. Podwójne skażanie	70
2.1.e. Ogólna ocena regulacji akcyzowych w okresie 2004–2008	71
2.2. Druga ustawa o podatku akcyzowym	72

2.2.a. Zwolnienia skażonego alkoholu w u.p.a.	74
2.2.b. Alkohol całkowicie skażony	74
2.2.c. Alkohol zawarty w innych produktach	75
2.2.d. Alkohol zwolniony ze względu na przeznaczenie	79
2.2.e. Wybrane przepisy u.p.a. ułatwiające kontrole	82
2.3. Wprowadzenie EMCS	84
2.4. Ustawa deregulacyjna w akcyzie.....	84
2.5. Pakiet spirytusowy.....	85
2.6. Elektroniczny dokument dostawy	88
2.7. Rozporządzenie w sprawie dokumentu dostawy.....	89
2.8. Uszczelnienia w rozporządzeniu w sprawie dokumentu dostawy	91
2.9. Rozporządzenie w sprawie środków skażających.....	92
2.10. Zwolnienia wspierające zwalczanie wirusa SARS-CoV-2	94
2.11. Rozporządzenie w sprawie ubytków	95
2.12. Centralny Rejestr Podmiotów Akcyzowych	96
3. Podsumowanie przepisów akcyzowych.....	97

Rozdział IV

Wybrane regulacje prawne dotyczące produkcji i obrotu napojami spirytusowymi oraz alkoholem etylowym

1. Przepisy branżowe.....	99
1.1. Rozporządzenie nr 1576/89.....	99
1.2. Rozporządzenie nr 1014/90.....	102
1.3. Rozporządzenia nr 110/2008 i nr 2019/787	103
1.4. Ustawa o wyrobie alkoholu etylowego oraz wytwarzaniu wyrobów tytoniowych	104
1.5. Ustawa o napojach spirytusowych	107
1.6. Ustawa o napojach spirytusowych i ich oznaczeniach geograficznych	108
2. Prawo żywnościowe	114
2.1. Ogólne wprowadzenie do unijnego prawa żywnościowego	114
2.2. Unijna konstytucja prawa żywnościowego.....	115

2.3. Rozporządzenie w sprawie higieny środków spożywczych	117
2.4. Rozporządzenie w sprawie oświadczeń żywieniowych i zdrowotnych	119
2.5. Unijne zasady etykietowania żywności.....	118
2.6. Ustawa o bezpieczeństwie żywności i żywienia.....	119
3. Ochrona znaków towarowych	120
3.1. Wprowadzenie do znaków towarowych	120
3.2. Zarys zmian regulacji unijnych znaków towarowych.....	120
3.3. Harmonizacja ochrony znaków towarowych w systemach krajowych	122
3.4. Orzeczenie TSUE L'Oréal v. eBay	122
3.5. Orzeczenie TSUE w sprawie Delta Center	123
3.6. Prawo własności przemysłowej.....	124
4. Przepisy zdrowotne	128
4.1. Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi ...	128
4.2. „Lex Szykowski” – nowelizacja z 10 stycznia 2018 r.....	131
5. Przepisy chemiczne.....	133
5.1 Dyrektywa nr 98/8.....	133
5.2. Rozporządzenie nr 1907/2006 (REACH)	133
5.3. Rozporządzenie nr 1272/2008	134
5.4. Rozporządzenie nr 528/2012	135
5.5. Ustawa o produktach biobójczych.....	136
6. Monitorowanie przewozu towarów „wrażliwych”	137
6.1. Ustawa o systemie monitorowania drogowego przewozu towarów	137
6.2. Nowelizacja u.SENT z 10 maja 2018 r.....	139
6.3. Nowelizacja u.SENT z 15 czerwca 2018 r.	140
7. Znaczenie relacji regulacji karnych i karnoskarbowych	141
8. Podsumowanie wybranych regulacji dotyczących alkoholu	143

Rozdział V

Zwalczanie nielegalnego obrotu napojami alkoholowymi w Polsce

1. Służby zwalczające nielegalne napoje spirytusowe	145
2. Służba Celna.....	146

3. Kontrola skarbowa	160
4. Generalny Inspektor Informacji Finansowej	164
5. Krajowa Administracja Skarbowa.....	167
6. Policja.....	173
7. Centralne Biuro Śledcze Policji	180
8. Straż Graniczna	185
9. Inspekcja Handlowa.....	189
10. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	193
11. Współpraca pomiędzy służbami.....	196
12. Podsumowanie działań służb w zwalczaniu nielegalnego alkoholu.....	200

Rozdział VI

Dostępne badania nierejestrowanej konsumpcji alkoholu

1. Instytucje zajmujące się alkoholową „szarą strefą”	205
2. Badania prowadzone przez instytucje zdrowia publicznego	205
2.1. Badania alkoholowej „szarej strefy” przed wejściem do UE.....	206
2.2. Badania PBS z 2005 r.....	207
2.3. Badania międzynarodowe realizowane w Polsce do 2012 r.	210
2.4. Szacunki IPiN na podstawie hospitalizacji psychoz alkoholowych (do 2006 r.)	211
2.5. Weryfikacja szacunków przez WHO (2009–2016) i RARHA	212
2.6. Podsumowanie badań zdrowotnych	216
3. Szacunki służb państwowych.....	217
4. Badania zlecane przez producentów napojów spirytusowych	222
5. Badania GUS.....	231
5.1. Badanie budżetów gospodarstw domowych	231
5.2. Ankiety podróźnych dotyczące alkoholu przewożonego przez granicę.....	233
5.3. Kieleckie badania alkoholowej „szarej strefy”	234
6. Podsumowanie szacunków skali nielegalnego rynku napojów spirytusowych.....	234

Rozdział VII

Analiza skutków nielegalnego rynku napojów spirytusowych

1. Założenia dotyczące oceny skutków produkcji i spożycia nielegalnych napojów spirytusowych.....	237
2. Badania pośrednie nielegalnego rynku napojów spirytusowych.....	238
2.1. Ogólna koncepcja badań pośrednich.....	238
2.2. Szacunki na podstawie leczenia problemów alkoholowych	239
2.3. Metoda wskaźnikowa – szacunki „ciemniej liczby” przestępstw	240
3. Wielkość „szarej strefy” a ceny nielegalnych napojów spirytusowych.....	243
4. Ujawnienia nielegalnego alkoholu i statystyki wymiaru sprawiedliwości.....	246
4.1. Wykrywanie nielegalnego alkoholu	246
4.2. Ściganie producentów i dystrybutorów nielegalnego alkoholu.....	249
4.3. Nielegalny alkohol w orzecznictwie sądów karnych.....	251
5. Nielegalny alkohol a statystyki zdrowia publicznego	254
5.1. Spożycie alkoholu a ogólna liczba zgonów z powodu chorób wątroby	255
5.2. Marskość wątroby i alkoholowa marskość wątroby	257
5.3. Leczenie zatruc oraz zaburzeń psychicznych związanych z piciem alkoholu	258
5.4. Wnioski z badania statystyk medycznych	260

Rozdział VIII

Analiza segmentów nielegalnego rynku napojów spirytusowych

1. Bimbrownictwo	263
2. Nielegalne gorzelnictwo	270
3. Przemysł.....	273
3.1. Ogólny opis zjawiska przemysłu	273
3.2. Zorganizowany przemysł napojów spirytusowych.....	276
3.3. Zorganizowany przemysł podróbek napojów spirytusowych.....	277
3.4. Zorganizowany przemysł spirytusu.....	280
3.5. Przemysł destylatów owocowych z Czech i Słowacji.....	282
3.6. Wyniki zwalczania przemysłu przez służby.....	283

3.7. Szacunkowa wielkość przemytu	284
4. Odkazany spirytus przemysłowy.....	285
5. Podrabianie spirytusu i napojów spirytusowych	289
6. Marki własne „szarej strefy”	298
7. Kradzieże alkoholu.....	300
8. Surogacja – spożywanie alkoholu skażonego	302
9. Podsumowanie sektorów nielegalnego rynku napojów spirytusowych.....	302

Rozdział IX

Wnioski

1. Weryfikacja początkowych założeń	307
2. Badane ramy prawne	308
3. Segmenty nielegalnego rynku a normy prawne	309
4. Wnioski z postępowań karnych.....	311
5. Uszczelnienia przepisów dotyczących alkoholu skażonego.....	312
6. Powołanie KAS	316
7. Ocena SENT.....	317
8. Synergia zmian prawnych z 2017 r.....	319
9. Zakończenie	320
Bibliografia	325